

STEMMEN UIT HET VRIJZINNIG CENTRUM DE HOEKSTEEN

VOORBURG - SASSENHEIM/LISSE

Adres: Rozenboomlaan 119, 2274 HK Voorburg
Telefoon 070 386 34 13

Eigentijds geloven

Op televisie en in de kranten wordt vaak schamper gedaan over mensen die in een God of in een doel van het leven geloven. Ze worden naar voren gebracht als een achtergebleven groep die 'nog niet beter weet'. Maar is godsdienst zo uit de tijd? Bij veel politieke en maatschappelijke vraagstukken spelen levensbeschouwelijke elementen een rol. Uiteraard bij ethische vraagstukken als euthanasie en orgaan-donatie maar ook bij kwesties als zieken- en armenzorg (uitkeringen en bijstand), het inzetten van militairen in conflictgebieden en zorg voor de leefomgeving. Deze onderwerpen dienen niet alleen economisch bekeken te worden.

De tijd is allang voorbij dat kerken 'het allemaal zo goed wisten' en gelovigen zich moesten schikken in wat hun aangeboden werd. De vrijzinnigen hebben van ouds her iedereen de ruimte gegeven voor het vormen van een eigen geloof. In lezingen en kringen worden diverse onderwerpen en meningen naar voren gebracht. Er is altijd ruimte voor gesprek. Ieders eigen zoektocht naar God of naar de betekenis van het leven is van belang. Er is niet één waarheid.

Maar geloven is in onze tijd niet meer vanzelfsprekend. Het kerkbezoek is teruggelopen, al zegt dat niet dat anderen geen belangstelling voor spiritualiteit zouden hebben. Die wordt ook vaak persoonlijk beleefd. Vooral jongeren mixen zonder probleem elementen uit verschillende tradities. De 'hete hangijzers' van vroeger zeggen hun niets. Zij willen zelf denken en zelf bepalen.

Veel mensen krijgen in hun leven te maken met situaties waarin vragen rond de betekenis van hun leven acuut worden: bij ziekte, bij overlijden van naasten, bij ontslag, burn-out en bij relatieproblemen. Situaties waarin het wereldbeeld dat vanzelfsprekend leek, uit elkaar valt.

Het christendom heeft altijd op de mogelijkheid van het maken van een nieuwe start gewezen.

Vanuit moeilijke tijden is een nieuw pad te vinden om te gaan. Even belangrijk is misschien wel het bijbelse bericht dat ieder mens telt en dat we als mens niet alleen zijn gelaten in een verwarrende wereld. Er is een diepere dimensie aan ons leven die ons kracht en inspiratie kan bieden.

Maar ook goede tijden kunnen mensen aanzetten op zoek te gaan. Recent hoorde ik van diverse jongeren daar voorbeelden van. Zij

Georges Rouault, bijbels landschap

In dit nummer o.a.

Erratum	2
Van het bestuur	2
In memoriam	3
Kerkdienst	3
Kerkproeverij	3
Lezing: Petrus	3,4
De Apocalyps in de beeldende kunst, besluit	4,5
Spraakwater	6
Symbolen	7
AGENDA	8

Kerkproeverij

Zaterdag 9 september
van 10.00 u tot 15.00 u
in de Hoeksteen

Hoeksteenlezing

Zondag 1 oktober 10.30 u
Petrus: leerling, leraar, mythe
Spreker: Fik Meijer

stelden dat omdat zij 'alles al hadden' waren gaan zoeken hoe en waar ze een bijdrage aan de wereld konden leveren. Dat is een religieuze wens. De één vond dat in het geven van onderwijs, de ander in het ontwikkelen van een nieuw drinkwater-zuiveringssysteem, een ander in het leiden van een sober leven en weer een ander in het volgen van de kunstacademie.

Eigentijds geloven houdt in met anderen die zoektocht naar betekenis te gaan, informatie en kennis uit te wisselen, goede en minder goede tijden met elkaar te delen. Daarbij wordt een combinatie gezocht tussen het waardevolle van oude tradities en openheid naar nieuwe wegen.

Hartelijke groet, Katrijne Bezemer

Erratum

In de vorige Stemmen is een deel van het artikeltje *Een Luthers predikant bij de vrijzinnigen* wegge gevallen. Hier onderstaand alsnog het ontbrekende deel ingevoegd:

In dezelfde periode dat J.A. Böhringer werkte aan het vervaardigen van een Lutherse liederenbundel, assisteerde hij de NPB bij een eigen liedboek. Er ontstond zodoende een overlap van Lutherse en NPB liederen. Het liedboek *Lenteleven* (1899) was een liedboek speciaal voor jongeren voor de zondagschool, catechisatie en het huisgezin.

In de teksten van de liederen vallen diverse zaken op die ook het gedachtegoed van Böhringer en de NPB in die tijd weergeven. *Lenteleven* telt relatief veel liederen waarin de natuur en de schepping worden bezongen. Tevens is een groot deel van de liederen karaktervormend bedoeld. Goede eigenschappen zoals gulheid, trouw, doorzettingsvermogen, vergevingsgezindheid en dankbaarheid worden geroemd. Hard werken zou ieder bovendien ook goed doen. De persoon van Christus wordt relatief weinig genoemd wat overeenkomt met de visie binnen de vrijzinnigen dat Jezus een ethisch gedragsvoorbeeld is maar geen God. Enkele liederen, en dat is opvallend, hebben een vrouwelijke auteur.

Hartelijke groet,
Katrijne Bezemer

Van het bestuur

Zaterdag 9 september zal De Hoeksteen met alle kerken in Leidschendam en Voorburg meedoen aan de Landelijke Kerkproeverij.

De Hoeksteen is open van 10.00 uur tot 15.00 uur. Wij houden een informatiemarkt over onze bijeenkomsten op het grensgebied van religie en cultuur. Deze is gebaseerd op ons nieuwe jaarprogramma 2017-2018.

Wanneer u komt wordt u welkom geheten met een kopje koffie, thee en een klein gebakje.

In de kerkzaal staan tafels waar u per onderdeel van het jaarprogramma informatie kunt krijgen over onze Hoeksteenlezingen, religieuze bijeenkomsten en kringen, Griekse- en Latijnse leeskringen, OntMoetingen en over het Hoeksteenkoor.

Voor kinderen zijn er activiteiten o.a. een grabbelton.

Tijdens de dag zal op verschillende momenten op de beamer een tweetal presentaties worden vertoond.

Wij kunnen nog hulp gebruiken bij de tafelinvulling.

Zondag 17 september om 10.00 uur is de jaarlijkse Parkdienst in Sassenheim. Vorig jaar namen ongeveer 1200 bewoners uit Sassenheim en omgeving daar aan deel. Een beleving om daar eens naar toe te gaan.

Zondag 24 september is onze openingsdienst met aansluitend een lunch die u wordt aangeboden. U dient zich, i.v.m. de inkoop voor de lunch, zich aan te melden.

Uiterlijk 22 september even doorgeven of u komt en met hoeveel bij Simon van Proosdij, 0703868685 (graag tussen 17.00 en 19.00 uur). Of per email: s.proosdij@kpn-mail.nl.

Ook zullen die zondag de nieuwe agenda's worden uitgereikt aan de leden en vrienden.

Wij hopen op een grote opkomst.

Simon van Proosdij

Van het secretariaat

Overleden op 13 juni
Mw. J. Vos-van Die.

Kerkdienst en Hoeksteenkoor

Op zondag 24 september (opening van het nieuwe seizoen) 10.30 uur + lunch

thema: *Tolerantie*

voorganger ds. K. Bezemer

organist Albert van der Haven

m.m.v. het Hoeksteenkoor o.l.v. Frits Muusse

Tijdens de dienst zingt het koor de volgende liederen:

Zum Sanctus - Deutsche Messe

Schubert

Herr, deine Güte reicht so weit

A.G. Grell

Go now in peace

D. Besig

In memoriam

Op 13 juni is mevrouw Jannie Vos-van Die overleden. Zij was sinds enkele jaren 'vriend' van Vrijzinnig Centrum De Hoeksteen en kwam geregeld naar de lezingen. Ook nam ze deel aan diverse kringen op de dinsdagmiddag. In de gesprekskringen was zij een zeer betrokken en bescheiden deelneemster die echter wel een duidelijke visie en mening had op dingen. Helaas is door de vakantietijd het bericht van haar overlijden bij ons pas laat bekend geworden. Boven de rouwkaart staat een uitspraak van Albert Schweitzer "Het enige belangrijke in het leven zijn de sporen van liefde die wij nalaten wanneer wij gaan."

Op 21 juni was een herdenkingsdienst voor Jannie in de Koningkerk waar zij bij was aangesloten. Collega ds. Jan van der Wolf schrijft over haar in de Kerkwijzer: "een liefdevolle bescheiden aanwezigheid. Maar daaronder zat veel diepgang." Zo herinneren wij haar ook. Als een bijzonder vriendelijke en wijze vrouw. Ze zal ook bij ons gemist worden en we wensen haar familie alle sterkte toe met dit verlies.

Moge ze nu in het Licht verkeren.

K.B.

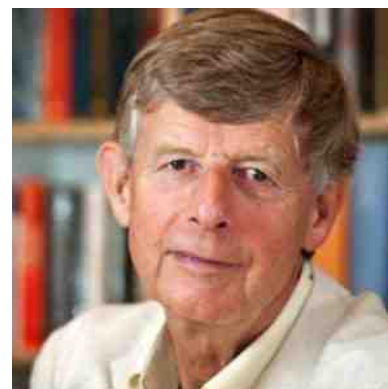
Kerkproeverij

Op 9 en 10 september zal door de Raad van Kerken Nederland en de EO een zogenaamde kerkproeverij worden georganiseerd. Deze activiteit zal in alle landelijke kranten de nodige aandacht krijgen.

De kerken in Leidschendam-Voorburg zullen aan deze actie meedoen. Wij, als Vrijzinnig Centrum De Hoeksteen ook, maar op een iets andere manier.

Wij hebben het voornemen om op **zaterdag 9 september** een open dag te houden en ons gebouw open te stellen.

Het jaarprogramma 2017-2018 zal de basis zijn voor deze dag waar wij het winkelende publiek met koffie of thee welkom willen heten en informatie willen geven over wat wij als Vrijzinnig Centrum het hele jaar doen in dat gebouw.

Fik Meijer

Petrus: leerling, leraar, mythe

Spreker Fik Meijer

Zondag 1 oktober 2017, 10.30 u
Entree: € 7,00; Hoeksteenleden en -vrienden € 5,00; incl. koffie/thee

In zijn lezing behandelt Fik Meijer Petrus als leerling van Jezus, als leraar en als mythe. Hij volgt Petrus in de evangeliën en in de Handelingen van de apostelen. De visser uit Kapernaüm lijkt voorbestemd voor een grote carrière in de beweging van Jezus, maar eerst moet hij met vallen en opstaan een ontwikkeling doormaken. Zijn zwakheden komen naar voren, zijn geloof schiet haaldelijk tekort. Toch wordt hij na de kruisdood van Jezus de voorman van de Jeruzalemgemeente.

Dan verdwijnt Petrus uit beeld. Wat is er van hem geworden? Heeft hij gepreekt in Jeruzalem, Korinte of Babylon, of in Rome? Voor Fik Meijer misschien wel de theorie met de grootste dosis speculatie is het door de Rooms-katholieke kerk uitgedragen standpunt dat de apostel Petrus, Jezus' meest vooraanstaande leerling, onder de Sint-Pieter begraven ligt. Meer dan een miljard gelovigen gaan daarin mee. Ze twijfelen er niet aan dat Petrus in Rome heeft gepreekt en er de martelaarsdood is gestorven. Zijn lichaam zou zijn begraven recht onder het hoofdaltaar. Maar wat is de basis van deze veronderstelling? In ieder geval ligt die niet in de tijd van Petrus zelf en ook niet in de jaren daarna. De literaire bronnen uit de tweede helft van de eerste eeuw verhalen niets over zijn komst naar Rome.

In de tweede eeuw vonden de christenen dat het toch niet zo kon zijn dat de man, die door Jezus was uitgekozen om op hem zijn kerk te bouwen, in het niets was verdwenen. Geleidelijk brachten ze het verhaal in omloop dat Petrus naar Rome was gegaan. De traditie begon bescheiden, maar dijde langzaam uit totdat kort na 300 door bisschop Eusebius als vaststaand werd aangenomen dat Petrus in Rome had gepreekt en de marteldood was gestorven.

Maar verhalen alleen zijn niet genoeg. Er moest natuurlijk ook archeologisch bewijs worden gevonden. Diezelfde bisschop Eusebius vertelt in een enkele zin dat een zekere Gaius honderd jaar eerder had gezegd dat hij het tropon, het zegeteken van Petrus, kon aanwijzen in een necropool in het Vaticaan. Meer niet, hij had het niet over een graf, hij sprak alleen over een monumentje dat in de dodenstad was opgericht omdat Petrus in Rome om zijn

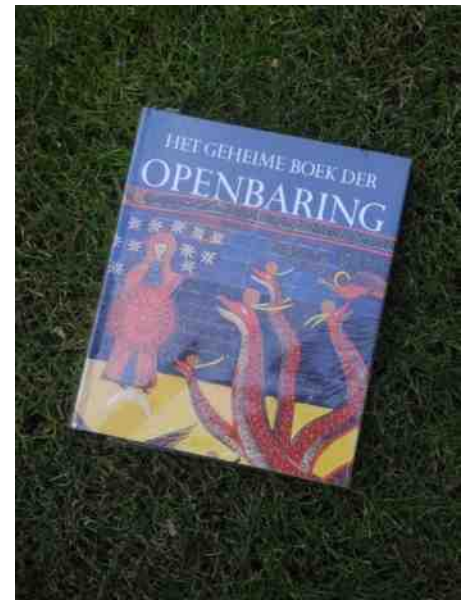
Petrus preekt

geloof was gekruisigd. Keizer Constantijn was er in ieder geval vast van overtuigd dat het zegeteken op het graf van Petrus stond en bouwde de basiliek van Petrus recht erboven. Vanaf dat moment was iedere twijfel geweken of Petrus hier werkelijk begraven was.

Fik Meijer was tot zijn pensioen hoogleraar Oude Geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam. Hij heeft verscheidene boeken geschreven, o.a. over Jezus, Petrus en Paulus. In oktober verschijnt *Via Appia*. Met Horatius langs de koningin van de wegen.

De Apocalyps in de beeldende kunst- Naschrift 6, Besluit

Dit wordt nu toch echt de laatste aflevering van deze serie, die liep vanaf dec. 2012 in 20 reguliere afleveringen en 6 zgn. Naschriften. Opgezet als illustratie bij de lectuur van het bijbelboek *De Openbaring* van Johannes (of *Apocalyps*) in de klassieke leeskringen diende hij tevens om ook de algemene lezers van dit blad een beeld te geven van de veelzijdige en boeiende kunstvoortbrengselen die dit boek heeft opgeleverd. Enkele opmerkingen van algemene aard zijn hier nog

afb.1 boek prof. Quispel

op hun plaats.

In afl. 4, 11 en 16 (Stemmen 2013 – 5; 2014 - 4 en 10) werden reeds enkele boeken over het gebied van de titel van deze serie genoemd. Een rijke, wel gebruikte maar nog niet in de tekst genoemde, bron was ook het *Apocalypse Picture Book*, een bijdrage van kringlid René Schmal aan de documentatie voor deze serie. Prof. Quispel, wiens boek zo belangrijk was voor deze serie (afb. 1), kreeg, los van deze serie, uitvoerig aandacht in het artikel van ds. Bezemer in Stemmen juni 2016.

Een hoogst interessante uitgave die niet mag ontbreken in deze rij is het boekje *Apocalyps in kunst – Ondergang als loutering?* (M. Barnard en W. Stoker, Zoetermeer, 2014, afb. 2), waarin de doorwerking van de apocalyps-gedachte in een groot aantal kunstvormen uit de vorige eeuw wordt beschreven. Enkele voorbeelden daarvan zijn Franz Marc, Max Beckmans en Marc Mulders (beeldende kunst), Lars von Trier (film), Messiaen (muziek) en Grunberg, Nash, Buber, Neher e. a. (zingevingsliteratuur in een bijdrage van Johan Goud). Naschrift 4 van deze serie (Beckmann, febr. 2017) werd door het aan Beckmann gewijde gedeelte in dit boekje geïnspireerd.

afb. 2 boek Barnard/Stoker

Aan het eind van deze serie mag nog éénmaal opnieuw gewezen worden (zie afl. 19, Stemmen febr.2015) op de merkwaardige tweeslachtigheid van de termen *openbaring* en *apocalyps*. Hoewel de eerste ('onthulling') een rechtstreekse vertaling is van het Griekse *apocalupsis* (net als het Engelse *re-velation*) roepen ze totaal verschillende gevoelswerelden op. Waar *openbaring* slaat op de missie van Johannes om Gods plan met de wereld te openbaren en, na beschrijving van alle tumult in de eindtijd, hoop en uitzicht te bieden op het Nieuwe Jeruzalem, is *apocalyps*, en vooral *apocalyptisch*, uitsluitend in gebruik om gewelddadige en juist uitzichtloze gebeurtenissen aan te duiden, zonder dat de link met Johannes' geesteskind en diens veronderstelde hoopvolle verwachting zelfs maar aangeduid wordt.

Tenslotte: deze serie werd niet geschreven uit overmatige stichtelijkheid maar uit fascinatie voor de rijkdommen die over dit verhaal in boeken en musea opgetast liggen en de wens om die zo veel mogelijk te 'delen'. Een lijst met onderwerpen per aflevering is bij mij verkrijgbaar.

Redactie en lay out-staf verdienen dank voor verwerking en plaatsing van deze langlopende maar vaak onderbroken serie.

Ton Spruijt

Als slotakkoord nog een beeld van Johannes op het strand van Patmos, die vlijtig noteert wat hij van hogerhand te horen krijgt. (afb.3)

afb. 3, uit *Très Riches Heures du Duc de Berry*, Musée Condé, Chantilly

Spraakwater

Het medewerker zijn van de ziekenomroep Phoenix heeft veel voor mij betekend. Ik kwam er op mijn 23e binnen en had een loodzware tijd achter de rug. Met vallen en opstaan heb ik mijn werk achter mengpaneel en microfoon gedaan.

Er waren in 1974, als ik me niet vergis, autovrije zondagen. Ik was technicus bij een van de zondagprogramma's, de presentator woonde in het Westland. Om in Leidschendam te komen had toen veel voeten in de aarde. Daarom ging ik, als liefdevolle Leidschendammer, achter de microfoon zitten. De technicus was een vrijzinnige jongen uit Voorburg. Dus voor allebei was de reistijd te behappen.

Ik ben altijd een provocerende jongen geweest, mijn vader wist er van mee te praten. Even tussendoor: als zijn moeder bij ons thuis was, mocht er niets verkeerd gaan. Daar wist Kees wel raad mee. Ik wist perfect de arme man zo ver te krijgen dat ik naar mijn kamer moest. Als ik toch uit mijn kamer kwam en nog meer kolen op het vuur gooide, was het tikken geblazen door mijn vader, tot ik hilde. Hij had een bliksemnelle handbeweging. Ik zal toen een jaar of 14 geweest zijn. Door de jaren heen merkte ik hoe zijn moeder was en begreep zijn houding van toen. Haar motto was dat je leeft om te werken. Zelf had zij een huishoudster.

Terug naar Phoenix.

Op een van de autoloze zondagen bestond ik het, ik had het lef, om een plaat aan te kondigen die Stilte heette. Er was dus geen geluid te horen in de oorschelpjes van de luisteraars in de aangesloten huizen. Toen kwam ik er mee weg, later kon dat niet meer.

De mythische vogel Phoenix

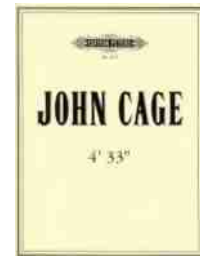
Ik heb ook een tijd gehad dat ik meerdere handwerksoorten probeerde, borduren en breien en later Smyrna. Ik heb drie jaar over een kussen knopen gedaan. Ik zat dan in de studio te borduren, als ik geen dienst had. Daar kwamen de opmerkingen: 'Je hebt zeker een vriendje, zou hij het leuk vinden?' En nog meer toespelingen die kant uit. Breien heb ik ook geprobeerd, maar de wol kwam zo strak rond de pennen te zitten, dat er geen beweging meer in het proberen kwam.

Tijdens een interview op straat met Koninginnedag had ik een kort gesprek met de toenmalige burgemeester van Voorburg. Een dame. Ik vroeg haar wat ze gedaan had tussen het tijdstip dat ze wakker werd en aan tafel ging zitten. Ze keek me koel aan en antwoordde beheerst dat dat mijn zaak niet was. Had ze gelijk in.

Ik dronk in die tijd nog al veel en ging tijdens een medewerkersvergadering op zaterdagmorgen een pilsje halen. Dat kon toen bij sommige medewerkers in het restaurant. De vorige avond was het driftig kantelen geblazen, ik had een vloeistof nodig die mijn lichaam nog kende. Dan heb je gelijk een naam natuurlijk. En mijn naam was niet Willem Alexander.

Ik stop nu met schrijven, anders wordt Stemmen een boekwerk. Tot de volgende keer.

Kees Strampraad

*compositie van 4 min. 33 sec.
'Stilte' (1952)*

Symbolen

Waar ligt het begin van een symbool? Er komt iets bij je boven dat voor je gevoel een essentie benadert. Je begint enigszins een stukje van de hemel gewaar te worden. Je wordt er zo blij van dat je het onder woorden wilt brengen om het aan anderen te kunnen vertellen. De ander moet dat dan tussen de woorden door ook kunnen beleven. Voor jezelf blijft dat stukje geluk heel reëel, zo reëel dat het steeds minder woorden nodig heeft. Een gebaar, een woord, een aanduiding is voor jezelf al voldoende om weer in die sfeer te komen. Het roept weer een stukje hemel op. Voor wie dat beleeft, ontvouwt zich weer de hele betekenis er achter. Dat is één manier waarop een symbool ontstaat.

Maar er zit ook een gevaar in. Dat gebaar, dat woord, die aanduiding wordt soms losgekoppeld van de betekenis erachter. Het symbool op zich wordt belangrijk en losgekoppeld van het dagelijks leven, van de essentie. Het wordt op een voetstuk geplaatst. De betekenis er achter wordt op den duur bedolven en is niet meer te vinden. Maar het is er nog wel. Daar moet men naar blijven zoeken en op den duur zal men het weer vinden en er zullen weer deuren open gaan.

Marijke van Proosdij

Gedicht van Geerten Gossaert

Pseudoniem van F. C. Gerritson.
Eerste kwart 20e eeuw

Longe Exul

-O vreemdling met uw bruin gelaat,
Vanwaar?

-Van 't westen, van 't gebergte!

-Die weg is zwaar!

Wees welkom...ach,

Wat is uw ros bestuifd, bezweet!

-Maar o mijn land...

Eer dat ik ú vergeet'!

-O vreemdling met uw zacht gelaat,
Waarheen?

-De bergen over, naar de zee!

-Gij zijt alléén,

De nacht begint

Er dreigt gevaar, dat gij niet weet.

-Maar o mijn land...

Eer dat ik u vergeet'!

-O vreemdling met uw droef gelaat,
Waartoe?

-Een sterk verlangen...vraag mij niet!

-Gij zijt zo moe

Blijf dezen nacht,

Reeds is u peul en maal gereed...

-Maar o mijn land mijn land, mijn land,...

Eer dat ik u vergeet'!

Indien onbestelbaar: Rozenboomlaan 119, 2274 HK Voorburg

AGENDA

SEPT

- di 5 14.00 u Griekse leeskring Ev. v Marcus hfst.11
Olgalaand 18, 2591 JB Den Haag
- do 7 10.30 u OntMoeting
- za 9 10.00 u Kerkproeverij informatiemarkt op de grens van
religie en cultuur. In de Hoeksteen tot 15.00 uur.
- zo 17 10.00 u Oecumenische Parkdienst in Park Rusthoff
SASSENHEIM
- zo 24 10.30 u Kerkdienst - voorganger ds. K. Bezemer m.m.v. het
Hoeksteenkoor o.l.v. Frits Muusse. Opening seizoen
na afloop lunch.

OKT

- zo 1 10.30 u Hoeksteenlezing - spreker Fik Meijer
- di 3 14.00 u Latijnse leeskring corr. Erasmus/Luther
info. 070 347 28 07
- do 5 10.30 u OntMoeting

Colofon

Voorganger:

Ds. K. Bezemer,
Floris Versterlaan 23
2343 RV Oegstgeest
Tel.: 071 532 04 38
kbezemer@iroka.nl

Voorzitter:

S.J. van Proosdij
Tel.: 070 386 86 85
s.j.v.proosdij@gmail.com

Secretariaat:

G. Vallenduuk - Visser,
Tel.: 0252 213 998
secretarishoeksteen@gmail.com

Penningmeester

M.P.E. Geervliet-
Struikenkamp
Tel: 070-383 15 15
penningmeesterhoeksteen@gmail.com

Gebouw/verhuur:

J.J. Jager
Tel.: 06 206 175 39
jagerjjan@gmail.com

Contactpersonen

ziekenhuisopnamen:

Ds. K. Bezemer of
G. Vallenduuk - Visser

Redactie Stemmen:

G. Hornman-Oldenbeuving
M.van Proosdij-v.d. Beukel
H. van Wingerden
W. Toes

Eindredactie:

A.G. Spruijt
Tel.: 070 347 28 07
agspruijt@gmail.com

Bankrekeningnummer:

NL 93 INGB 0000 137735
Vereniging van Vrijzinnig Gods-
dienstigen te Voorburg

Maandblad Stemmen:

Op aanvraag via het secretariaat

Redactieadres:

stemmen@kpnmail.nl
Rozenboomlaan 119
2274 HK Voorburg

Website

www.vrijzinnigcentrumdehoek-
steen.nl

Inleveren kopij

Wilt u kopij voor het september nummer a.u.b. insturen
uiterlijk 13 september. a.s. in Times New Roman pt.12
regelafstand 1 naar het redactieadres stemmen@kpnmail.nl
of naar Rozenboomlaan 119, 2274 HK Voorburg